

Tâm Tình Tây Bắc Tháng 11-2014

Mấy hôm nay lục đục mang lan vào nhà trón lạnh, cầm từng cây lên ngắm, nhật cảnh khô, lá héo, hoa rữa vắt đi, mới khám phá ra là cây lan nào mùa này trông cũng tươi và khỏe hơn trong những tháng hè, có nhiều cây mọc thêm mầm, thêm nụ, đâm chồi nảy lộc.

Thế mới thấy những người làm vườn ở đây không sai khi họ hay nói là cây cỏ ở miền Tây Bắc này được hưởng hai mùa Xuân trong một năm, ý nói có một mùa Xuân thực sự theo quyên lịch, và mùa Xuân thứ hai là khoảng tháng Mười, lúc sự nóng nực của mùa Hạ được thay bằng những trận mưa làm dịu cả không gian, cây cối như một người đang bị nóng chảy mồ hôi ra thì được tắm mát dưới búp sen. Tốt nhất là cho nhiều loại lan cần vài đêm có nhiệt độ xuống thấp mới chịu nở hoa gặp dịp này như được tưới cho một loạt phân bón thượng hảo hạng, nụ hoa cứ như vậy mà tung bùng riu rít nứt ra.

Trước tiên là phải nói đến một cây trong năm cây *Dendrobium devonianum* tôi có, trong khi bốn cây khác ngoan ngoãn bình tĩnh chờ mùa Xuân tới mới ra hoa cho đúng với luật lệ của Đất Trời, thì có một cây khơi khơi biểu diễn ba cái hoa diễm lệ trong buổi chớm Thu.

Den. devonianum

Isochilus aurantiacus

Rộn rã nhất đám là những cây *Isochilus aurantiacus* và *Isochilus linearis*, lá trông vừa giống lá trúc vừa giống lá cỏ, hay ra hoa vào mùa Xuân, nay cầm cây nào lên là thấy ở đầu lá rải rác những nụ hoa màu cam (*Isochilus aurantiacus*) hay màu tím (*Isochilus linearis*). Rồi đến những cây *Dendrobium Microchip* mua của H&R, cách đây vài tháng đã có hoa rồi, bây giờ lại

đã thấy ở đầu cành nụ hoa thấp thoáng, dưới gốc thì cây con mọc lên, cùng một kiểu đó là cây *Dendrobium antennatum*, hết cành hoa này tàn thì lại có cành hoa khác mọc ra, chưa kể những

Isochilus linearis

Dendrobium Microchip

cây con ngắn có, dài có lớn ngổn ở dưới gốc. Cây *Vanda denisoniana* thường thường nở vào khoảng cuối Xuân, mùa này cũng bon chen với mấy cây lan kia ra được một cành với sáu cái hoa thơm ngát, bù lại cho màu của hoa chỉ có màu trắng và màu vàng chanh, không được bắt mắt cho lắm.

Nhưng trội hơn tất cả, *Dendrobium canaliculatum* được tiết Thu làm cho tốt tươi nhất, người Úc gọi nôm na lan này là Tea-tree Orchid vì hay mọc bám vào thân cây Tea-tree, ở New Guinea thì gọi là Onion Orchid. Những cái củ của đám lan này may mắn, không bị cái nắng của mùa Hạ vừa qua làm teo lại, rồi gặp tiết trời mát mẻ của mùa Thu cung cấp đầy đủ độ ẩm (mặc dù nhiều sách và nguồn trên Internet nói là cây lan này không thích độ ẩm quá cao) nên củ nào củ ấy căng tròn mập như những củ hành nhỏ, nhìn thân và lá của cây lan này cũng đủ ngậy ngát rồi, vậy mà lúc tưới nhìn kỹ còn thấy chồi hoa nức ra, người cứ lảng lảng vui hết cả ngày.

Dendrobium canaliculatum

Ngắm cây lan xinh đẹp thì lại nhớ là lâu lắm rồi có đọc ở một cuốn sách viết về lan là thổ dân ở New Guinea gọi lan này là “Lan Củ Hành” vì củ của cây lan này ăn được, họ đi hái lan này về, bóc cái vỏ lụa trắng ở ngoài rồi nướng lên ăn như ta ăn hành vậy, nghe ớn xương sống thật, tưởng tượng một bữa cơm trong gia đình, già trẻ lớn bé khoảng mười người, thực đơn gồm có cá nướng và lan hành nướng thì ít nhất phải có một kí lô lan mới đủ ăn. Hoặc hôm nào có khách đến xơi cơm mà khách này lại thấy món lan hành là “hầu sực”, thế là bà mẹ hiểu khách huy động ông bố và mấy cậu con trai vào rừng săn lan đãi khách quý, nhớ là ráng tìm cho nhiều để một nửa nấu đãi khách còn một nửa thì làm quà cho khách mang về, tưởng tượng ra tới đó cũng đã đau lòng lắm rồi, vừa tội nghiệp và vừa xót xa tiếc rẻ cho những cây *Dendrobium canaliculatum* mọc ở xứ đó quá, không dám nghĩ thêm nữa, thiếu gì măng tre nằm đại trong rừng không ăn, mà nõ lòng nào ăn đến cây lan quý.

Trong lúc lãng xãng bận rộn di chuyển lan từ ngoài vào trong nhà, nhìn xuống sân gạch thấy mấy hạt hạt dẻ bóng loáng rơi từ trên cây hạt dẻ ở trong vườn, mới chợt nhận ra là mùa hạt dẻ đã đến nơi rồi. Chiều hôm đó cơm nước xong xuôi tôi bước xuống đường Bigelow ở sau nhà đi một vòng để thăm dò mùi mấy cây hạt dẻ nằm trên con đường này đã động tĩnh gì chưa. Vì mới đầu mùa, hạt dẻ còn rơi lác đác lắm nên chưa thấy các cụ người Đại Hàn đứng mỗi

người dưới một gốc cây chờ hạt dẻ rơi xuống, mùa hạt dẻ ngắn ngủi chỉ trong vòng mười đến mười lăm ngày, những ngày hạt dẻ rơi tới tấp thì các cụ đi chuyển xe bus sớm nhất từ dưới phố lên trên này, và ở cả ngày từ sáu giờ sáng đến sáu giờ chiều, cụ nào cũng mang theo chai nước và hộp cơm, buổi trưa lúc nào im gió hạt dẻ nghỉ rơi thì các cụ tụ tập mỗi nhóm hai ba người ngồi trên bãi cỏ hay trước những cái hiên nhà thông thả thoải mái dùng bữa trưa với cá cơm khô rang với ớt đỏ ối và củ cải muối mặn, đang ăn nghe tiếng hạt dẻ lộp độp trên đường là thế nào cũng có cụ buông hộp cơm, buông đĩa xuống chạy ra “thu hoạch” xong đầu đầy rồi mới chạy vào hiên nhà tiếp tục bữa cơm bỏ dở, nhìn các cụ mê man với hạt dẻ như vậy, người Mỹ không cách nào hiểu nổi, ông hàng xóm của tôi có lần chặn tôi lại, chỉ xuống đường Bigelow chỗ các cụ đang đi qua đi lại chờ hạt dẻ rơi, hỏi: “Cái gì làm cho người ta điên lên mỗi mùa hạt dẻ như vậy hả bà.” Tôi chỉ trả lời vắn tắt là “Có lẽ vì hạt dẻ tươi ăn ngon gấp mấy lần hạt dẻ bán ngoài chợ.”

Đó chỉ là một trong những lý do trong đầu tôi nghĩ là tại sao các cụ lê la cả ngày ở đây để nhặt từng hạt hạt dẻ, tôi nghĩ biết đâu trong những trái tim già cỗi kia đang rạo rạo bao nhiêu kỷ niệm của những ngày thơ ấu, mỗi lần Thu đến theo mẹ đi nhặt hạt dẻ, tôi về quay quần với anh chị em trong nhà nghe bố đọc truyện chờ mẹ rang xong mớ hạt dẻ mới nhặt được lúc ban ngày để rồi cả nhà xúm lại rô hạt dẻ nóng hôi. Hay là có cụ bà nhớ lại những ngày mới lớn, tối hôm

trước hẹn với thằng bạn hàng xóm ngày mai được nghỉ học hai đứa sẽ dậy sớm, sẽ rửa nhau tay trong tay đi vào rừng nhặt hạt dẻ... Chắc những lúc ngồi nghỉ ăn cơm chung thế nào các cụ cũng nhắc lại cho nhau nghe những kỷ niệm êm đềm còn sót lại trong ký ức, dù những chuyện này được nhắc đi nhắc lại mỗi năm nhưng tôi chắc chắn là người kể vẫn thích kể và người nghe vẫn thích nghe, không bao giờ thấy chán. Và mỗi năm đến mùa lại lục tục dậy sớm, sắp cơm sắp nước, đón chuyến xe bus đầu tiên trong ngày để đến cái chỗ chứa những hột hạt dẻ nâu bóng có thể đôi khi mang hồn mình trở về dĩ vãng nhạt nhòa.

Vì chưa có các cụ xuất hiện nên những cây hạt dẻ mấy ngày này là của mấy gia đình nhà sóc, chim và tôi, dù chỉ mới lai rai mỗi cây vài chục hột nhưng không có ai nhặt nên tôi cũng mang về nhà được một túi. Mỗi ngày sáng sớm chưa đến năm giờ sáng là tôi xuống đường, mặc hai ba lớp áo chèn vào người cho đủ ấm, quần khăn quàng, chân đeo giày cao cổ, cầm cái đèn pin. Biết là hạt dẻ đêm qua rơi xuống đang nằm lổn ngổn trên mặt đường chờ mình nên tôi nôn nả lắm. Vừa bước ra khỏi ngõ là hai chân tôi phóng như bay, quên cả nỗi sợ bóng tối và ma quái, vì mùa này là mùa Lễ Âm Hồn (Halloween) nên nhiều nhà trang hoàng mạng nhện, bí đỏ,

ma trắng ma đen, bộ xương người, bà phù thủy... mấy nhà này không đáng sợ mấy, nhưng có một căn nhà có vườn trước rất rộng, trong vườn có vài ba cây sồi già và cây dạ hợp, chủ nhà nhiều óc tưởng tượng, giăng mạng nhện giả trắng xóa dài theo hàng rào gỗ, lại còn tai quái treo trên một cây một hình nhân có dáng của một người treo cổ, quần áo vẫn còn đeo dính vào người nhưng tả tơi như những mảnh dẻ rách mục nát sắp biến thành bụi. Còn cây sồi bên kia thì treo cái xích đu, trên đó có một bộ

xương to như bộ xương người thật, mặc cái áo choàng đen, rộng, kiểu áo của Thần Chết, ngồi ngả nghiêng đu đưa, làm người nhìn có cảm tưởng là chỉ cần đụng nhẹ một

cái là cái xác này gục xuống. Nhà này nằm trên đường mỗi sáng tôi hăng hái đi ngang để xuống đường Bigelow, đã biết là có căn nhà bày mấy thứ ma quái này rồi nhưng sáng nào đi ngang đó cái cảnh rùng rợn này đập vào mắt cũng giật thót mình một cái, càng phóng mau hơn nữa, càng mau càng tốt nhờ hai con ma giả đó biến thành ma thật nhảy xuống chạy ra một con cản đường còn một con thì vồ lấy mình thì đêm khuya khoát như thế này ai ở đấy mà cứu được, có mà chạy đàng trời.

Thường thì những năm trước đây thời tiết còn điều hoà, mỗi năm hạt dẻ bắt đầu rơi đúng vào tuần lễ đầu của tháng Mười nên năm nào chị Vân, chị Thảo và chị Hồng Vân cũng lên đây trước là chị em xum họp, sau là nhặt hạt dẻ. Nhưng mấy năm gần đây thời tiết thay đổi bất thường, không cách nào đoán được mùa hạt dẻ rơi đúng vào tuần lễ nào nên đành chịu thua, các chị đành lên chơi vào dịp Hè hay lễ Giáng Sinh. Chị Thảo thì nghiền nhặt hạt dẻ lắm nên mùa này ngày nào nói chuyện điện thoại với tôi, sau chuyện các cháu, chuyện lan thì thế nào chị cũng

phải hỏi thăm tình hình hạt dẻ. Chị thường bắt đầu như thế này: “*Hôm nay bà nhặt được nhiều không bà?*” hay: “*Sáng nay bà xuống đường lúc mấy giờ hả bà.*”

Thế là tôi lại bắt đầu kể là sáng nay cây “Nhà Cọ Nelson” rụng nhiều lắm, được gần một trăm hạt, hay cây “Nhà Có Cái Đàn Harp, Thụ Cầm” hôm nay có người còn đi sớm hơn mình nữa. Tổng cộng có mười ba cây hạt dẻ, cây nào chị em tôi cũng đặt tên và mấy năm nay đã thuộc lòng những cái tên nên chị Thảo cũng dễ dàng nhặt hạt dẻ với tôi trên điện thoại. Ngoài

hai cây đã nói tên ở trên còn những cây có tên như cây “Ba Hạt” vì lúc nào trong ruột cũng có đúng ba cái hạt dẻ, không ít hơn và không nhiều hơn, cây “Nhà Có Tượng Phật”, cây “Nhà Cô Karen”, cây “Bà Nhà Giàu Khinh Người”, cây “Bà Hiền Hiền”, cây “Nhà Ông James”, cây “Ông Bác Sĩ Chữa Bệnh Trẻ Con đi về Sa Pa Chơi”, và “Năm Cây ở Ngã Năm”... Nói ra cây nào là chị Thảo biết ngay cây đó, lâu lâu bình luận một câu: “*Cây đó hạt to mà không ngon bằng cây nhà cụ Nelson, hạt nhỏ xíu mà thơm*” hay: “*Ừ cái nhà có tượng phật to như người thường để ngay trước cổng đi vào nhà, năm kia nhặt hạt dẻ*

ở đây đêm tối mờ mờ tôi tưởng người thật giật mình hết mấy lần đó bà ơi.”

Hạt dẻ nhặt về rồi tôi để riêng một rổ lớn chia cho bạn, còn một ít thì mấy bà cháu tôi ngồi xếp loại ra: hạt lớn nhất thì để làm kẹo hạt dẻ (Marron glacé, món kẹo mà người kỹ nữ nổi danh Trà Hoa Nữ thích ăn, xin vào “hoalanvietnam.org” đọc TTTB tháng 11, 2011), hạt vừa vừa thì nướng hay luộc, hạt nhỏ thì lột vỏ để dành đến lễ Tạ Ôn (Thanksgiving) nhồi gà tây, còn thừa thì cất trong tủ lạnh để lâu lâu làm chả giò hay buồn miệng ăn chơi.

Thế là vì hạt dẻ mà việc mang lan vào nhà cho ấm là việc khẩn cấp cần làm lúc này bị chậm lại. Mãi đến khi những người phụ dọn đường đã dọn sạch những đống vỏ hạt dẻ gai góc, thổi sạch con đường giờ đây yên lặng như tờ, mùa hạt dẻ đã hoàn toàn chấm dứt tôi mới yên chí trở lại sắp xếp chỗ trú cho những cây lan, lại thấy cây

Dendrobium ancep vừa ra hoa vừa ra cây con, cây *Dendrobium convexipes* ra được hai chùm hoa màu hồng, cây *Dendrobium trantuanii* xinh xắn, nhỏ xíu cũng hơn hợ mọc thêm mấy cây. Lan mang hết vào trong nhà rồi, chỉ còn sót lại những cây thích lạnh như *Dendrobium loddgesii*, *Dendrobium falconeri*, *Dendrobium speciosum*, *Dendrobium kinginianum*,

Dendrooium convexipes

Ngoài vườn giờ đây có cái vẻ quanh hiu trống trải, dù là có những khóm lá đỏ, lá vàng, lá hồng,

những cây trà mi bắt đầu nở những đóa hoa màu trắng, màu hồng, màu đỏ rải rác khắp nơi nhưng người có vui đến đâu mà bước ra vườn sau, nhìn về tiêu điều rã rượi của vườn Thu, là thế nào tự nhiên trong lòng cũng mang mang dấy lên một nỗi u hoài.

Xin hẹn và hy vọng gặp lại các bạn trong Tâm Tinh Tây Bắc Seattle tháng Mười Hai.

Phạm Hảo